

İŞKENCENİN VE GAYRİ İNSANİ YA DA KÜÇÜLTÜCÜ CEZA VEYA MUAMELELERİN ÖNLENMESİNE DAİR AVRUPA SÖZLEŞMESİ

26 Kasım 1987 tarihinde Strasbourg'da imzalandı ve 19. Maddeye uygun olarak 1 Şubat 1989 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Türkiye Sözleşmeyi 11 Ocak 1988 tarihinde imzalamış ve 25 Şubat 1988 tarihinde onaylamıştır. Sözleşme Türkiye için 1 Şubat 1989 tarihinde yürürlüğe girmiştir. 3411 Sayılı Onay Kanunu 2 Mart 1988 gün ve 19737 Sayılı Resmi Gazete'nin Mükerrer sayısında yayınlanmıştır.

Aşağıda imzaları bulunan Avrupa Konseyi üyesi Devletler, İnsan Haklarının ve Temel Özgürlüklerin Korunmasına Dair Sözleşme hükümlerini dikkate alarak;

Aynı Sözleşmenin, “hiç kimse işkence veya gayriinsani veya küçültücü ceza veya muameleye tabi tutulmayacaktır” şeklindeki 3. Maddesini hatırd tutarak;

3. Madde ihlallerinin mağdurları olduklarını iddia eden kişilerle ilgili olarak bu Sözleşmede öngörülen mekanizmanın işlemekte olduğunu kaydederek;

Hürriyetinden yoksun bırakılan kişilerin işkence ve gayriinsani ya da küçültücü ceza veya muameleye karşı korunmalarının, ziyaretlere dayanan, önleyici nitelikte, adli olmayan yollarla kuvvetlendirilebileceğine kani olarak;

Aşağıdaki gibi anlaşmışlardır:

BÖLÜM I

Madde 1 - İşkencenin ve Gayriinsani ya da Küçültücü Ceza veya Muamelenin Önlenmesi için bir Avrupa Komitesi teşkil olunacaktır (bundan sonra Komite olarak anılacaktır). Komite ziyaretler yapmak suretiyle, hürriyetinden yoksun bırakılan kişilere yapılan muameleyi, gerekli ise bu gibi kişilerin işkence ve gayriinsani ya da küçültücü ceza veya muameleden korunmalarının kuvvetlendirilmesi amacıyla inceleyecektir.

Madde 2 - Her bir Taraf, bu Sözleşmeye uygun olarak, yetkili olduğu bir kamu makamı tarafından hürriyetinden yoksun bırakılan kişilerin bulunduğu herhangi bir yere ziyaretler yapılmasına izin verecektir.

Madde 3 - Bu Sözleşmenin uygulanmasında, Komite ve ilgili Tarafın yetkili milli makamları birbirleriyle işbirliği yapacaklardır.

BÖLÜM II

Madde 4

1. Komite, Tarafların sayısına eşit sayıda üyelerden oluşacaktır.

2. Komite üyeleri, Sözleşmenin kapsadığı alanlarda insan hakları konusunda yetkileriyle tanınan veya mesleki deneyimi olan yüksek ahlaki karaktere sahip kişiler arasından seçilecektir.

3. Komitenin iki üyesi aynı devletin vatandaşı olmayacaktır.

4. Üyeler kendi kişisel sıfatları ile görev yapacaklar, bağımsız ve tarafsız olacaklar ve Komiteye etkin şekilde hizmet vermeye hazır olacaklardır.

Madde 5

1. Komite üyeleri, Avrupa Konseyi Parlamenter Meclisi Bürosu tarafından hazırlanacak isim listesinden Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi tarafından mutlak çoğunlukla seçilecektir; tarafların Parlamenter Meclisteki milli heyetleri, asgari ikisi kendi vatandaşı olan, üç aday gösterecektir.
2. Arızı olarak boşalan üyelikler için aynı usul takip edilecektir.
3. Komite üyeleri dört yıllık süre için seçilecektir. Üyeler sadece bir kez yeniden seçilebilir. Bununla birlikte, ilk seçimde seçilen üyelerden üçünün süresi, iki yıl sonunda bitecek üyeler, Avrupa Konseyi Genel Sekreteri tarafından, ilk seçimin tamamlanmasından hemen sonra kura ile tayin olunacaktır.

Madde 6

1. Komite, gizli olarak toplanacaktır. Toplantı için yeterli üye sayısı Komite üyelerinin çoğunluğuna eşit olacaktır. Komite kararları, 10. maddenin 2. paragrafı saklı kalmak kaydıyla, mevcut üyelerin çoğunluğu ile anılacaktır.
2. Komite, çalışma tüzüğünü kendi hazırlayacaktır.
3. Komitenin Sekreteryaya hizmetleri Avrupa Konseyi Genel Sekreteri tarafından sağlanacaktır.

BÖLÜM III

Madde 7

1. Komite, 2. maddede belirtilen yerlere ziyaretler düzenleyecektir. Düzenli ziyaretlerden ayrı olarak; Komite şartların gerektirmekte olduğunu gördüğü takdirde, bu nitelikte başka ziyaretler de düzenleyebilir.
2. Genel bir kural olarak, ziyaretler en az iki Komite üyesi tarafından yapılacaktır. Komite, gerekli gördüğü takdirde, uzmanlardan ve tercümanlardan yararlanacaktır.

Madde 8

1. Komite, ilgili Taraf Hükümetine ziyaret yapma niyetini bildirecektir. Bu bildirimden sonra Komite, 2. maddede belirtilen herhangi bir yeri, herhangi bir zamanda ziyaret edebilir.
2. Taraf ülke, Komiteye görevini ifa etmesi için aşağıdaki kolaylıkları sağlayacaktır:
 - a) Ülkesine giriş ve kısıtlama olmaksızın seyahat hakkı;
 - b) Hürriyetinden yoksun bırakılan kişilerin buldukları yerler hakkındaki tüm bilgilerin sağlanması;
 - c) Hürriyetinden yoksun bırakılan kişilerin bulunduğu her türlü yere, buralarda kısıtlama olmadan dolaşma hakkı dahil olmak üzere, sınırsız giriş;
 - d) İlgili tarafın elinde olup da, Komitenin görevini yapması için gerekli olan diğer bilgilerin sağlanması. Bu gibi bilgilerin istenmesinde, Komite, milli hukuk ve mesleki ahlakın uygulanabilir kurallarını dikkate alacaktır.
3. Komite, hürriyetinden yoksun bırakılan kişilerle özel olarak görüşebilir.
4. Komite, ilgili bilgi verebileceğine inandığı herhangi bir kişi ile serbestçe muhabere edebilir.
5. Komite, gerekiyorsa, ilgili tarafın yetkili makamlarına gözlemlerini derhal bildirebilir.

Madde 9

1. İstisnai şartlarda, ilgili Tarafın yetkili makamları, Komite tarafından teklif olunan belirli bir ziyaret yerine veya ziyaret zamanına karşı Komiteye girişimde bulunabilirler. Bu gibi

girişimler, yalnızca, milli savunma, kamu güvenliği, kişilerin hürriyetlerinden yoksun bırakıldıkları yerlerde ciddi karışıklık, bir kişinin sağlık durumu ve ciddi bir suça taalluk eden acil bir sorgulamanın yürütülüyor olması gerekçeleriyle yapılabilir.

2. Bu gibi girişimleri takiben, Komite ve ilgili Taraf, durumu açıklığa kavuşturmak ve Komitenin görevini süratle yerine getirmesini sağlayacak düzenlemeler üzerinde mutabık kalmak üzere hemen yekdiğeri ile danışmalara girişecektir. Bu düzenlemeler, Komitenin ziyaret etmeyi önerdiği herhangi bir şahsın başka bir yere nakledilmesini kapsayabilir. Ziyaret yapılınca kadar ilgili Taraf, Komiteye alakalı kişi hakkında bilgi sağlayacaktır.

Madde 10

1. Her ziyaretten sonra Komite, ilgili Tarafın sunabileceği gözlemleri de dikkate alarak, ziyaret sırasında tespit ettiği vakalar hakkında bir rapor düzenleyecektir. Komite, gerekli gördüğü takdirde, tavsiyelerine de yer verebileceği raporunu ilgili Tarafa gönderecektir. Komite ilgi Taraf ile, hürriyetinden yoksun bırakılan kişilerin daha iyi korunmaları konusunda gerekli ise önerilerde bulunmak maksadıyla, danışmalarda bulunabilir.

2. İlgili Taraf işbirliği yapmadığı ya da Komitenin tavsiyeleri ışığında durumun iyileştirilmesini reddettiği takdirde, Komite, ilgili tarafa görüşlerini bildirme imkanının verilmesini müteakip, üyelerinin üçte iki çoğunluğu ile, konu hakkında kamuya bir açıklama yapılmasına karar verebilir.

Madde 11

1. Komite tarafından ziyaret ile ilgili toplanan bilgiler, Komite raporu ve ilgili Taraf ile danışmalar gizli olacaktır.

2. Komite, ilgili Tarafın talep etmesi halinde, ilgili tarafın yorumları ile birlikte raporunu yayınlayacaktır.

3. Bununla birlikte, ilgili şahsın açık rızası olmaksızın hiçbir şahsi bilgi yayınlanmayacaktır.

Madde 12 - Komite, 11'nci maddede yer alan gizlilik kurallarına bağlı olarak her yıl faaliyetleri konusunda Bakanlar Komitesine bir genel rapor sunacak, bu rapor Parlamenter Meclise de gönderilecek ve kamuya açıklanacaktır.

Madde 13 - Komite üyeleri komiteye yardım eden uzman ve diğer şahıslar, görevleri sırasında ve görevlerinin sona ermesini müteakip, görevlerinin yerine getirilmesi sırasında edindikleri bilgilerin ve öğrendikleri vakıaların gizliliğini muhafaza etmekle yükümlüdür.

Madde 14

1. Komiteye yardım eden kişilerin isimleri, 8. maddenin 1. Paragrafı gereğince yapılacak bildirimde belirtilecektir.

2. Uzmanlar, Komitenin talimatı ve yetkisi altında faaliyet göstereceklerdir. Bunlar, bu Sözleşmenin kapsadığı alanlarda özellikle bilgi ve deneyim sahibi olacaklar ve Komite üyeleri gibi aynı şekilde bağımsızlık, tarafsızlık ve hizmete hazır bulunma kurallarıyla bağlı olacaklardır.

3. Bir Taraf, istisnai olarak, Komiteye yardım eden herhangi bir uzman veya başka bir şahsın, ülkesinde bir yere yapılacak ziyarette yer almasına müsaade edilmeyebileceğini beyan edebilir.

BÖLÜM IV

Madde 15 - Her bir Taraf, Hükümetine yapılacak bildirimleri almaya yetkili merciin ve tayin edebileceği herhangi bir irtibat görevlisinin isim ve adresini Komiteye bildirecektir.

Madde 16 - Komite, Komite üyeleri ve 7. maddenin 2. Paragrafında atıf yapılan uzmanlar, bu Sözleşmenin Ek'inde yer alan ayrıcalık ve bağımsızlıklardan yararlanacaklardır.

Madde 17

1. Bu Sözleşme, hürriyetinden yoksun bırakılın kişiler için daha fazla koruma sağlayan iç mevzuat veya uluslararası herhangi bir anlaşma hükmüne zarar vermeyecektir.

2. Bu Sözleşmenin hiçbir hükmü, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi organlarının yetkilerini veya bu sözleşme gereğince Taraflarca üstlenilen yükümlülükleri sınırlar veya bunlardan sapmaya imkan verir şekilde yorumlanamaz.

3. Komite, 12 Ağustos 1949 tarihli Cenevre Sözleşmeleri ve buna bağlı 8 Haziran 1977 tarihli Ek Protokoller uyarınca, himayeci Devlet veya Uluslararası Kızılhaç Komitesi temsilci veya delegelerinin müessir şekilde düzenli olarak ziyaret ettikleri yerleri ziyaret etmeyecektir.

BÖLÜM V

Madde 18 - Sözleşme, Avrupa Konseyine üye devletlerin imzasına açık olacaktır. Sözleşme, onaylama, kabul veya tasvibe tabi olacaktır. Onaylama, kabul veya tasvip belgeleri Avrupa Konseyi Genel Sekreterine tevdi olunacaktır.

Madde 19

1. Bu Sözleşme, 18. madde hükmüne uygun olarak yedi Avrupa Konseyi üyesi devletin Sözleşme ile bağlı olduklarına dair rızalarını beyan ettikleri tarihi takip eden üç aylık sürenin dolmasını izleyen ayın birinci günü yürürlüğe girecektir.

2. Bu Sözleşme ile bağlı olduğuna dair rızasını sonradan beyan eden herhangi bir üye devletle ilgili olarak, Sözleşme, onaylama, kabul veya tasvip belgesinin tevdi tarihini takip eden üç aylık sürenin dolmasını izleyen ayın birinci günü yürürlüğe girecektir.

Madde 20

1. Herhangi bir devlet, imzalama sırasında veya onaylama, kabul veya tasvip belgesini tevdi ederken Sözleşmenin uygulanacağı toprağı veya toprakları belirleyecektir.

2. Herhangi bir devlet, daha sonraki bir tarihte Avrupa Konseyi Genel Sekreterine hitaben yapacağı bir beyan ile, bu Sözleşmenin uygulanmasını, beyanında belirlediği diğer herhangi bir toprağı teşmil edebilir. Bu toprak ile ilgili olarak Sözleşme, böyle bir beyanın Genel Sekreter tarafından alındığı tarihi takip eden üç aylık sürenin dolmasını izleyen ayın birinci günü yürürlüğe girecektir.

3. Bundan önceki iki paragraf uyarınca yapılmış herhangi bir beyan, bu beyanda zikredilen herhangi bir toprak ile ilgili olarak, Avrupa Konseyi Genel Sekreterine hitaben yapılacak bir bildirim ile geri alınabilir. Geri almak, böyle bir bildirim Gen Sekreter tarafından alındığı tarihi takip eden üç aylık sürenin dolmasını izleyen ayın birinci günü geçerli olacaktır.

Madde 21 - Bu Sözleşme hükümleri ile ilgili olarak çekince konulamaz.

Madde 22

1. Herhangi bir Taraf, Avrupa Konseyi Genel Sekreterine göndereceği bir bildirim ile Sözleşmenin feshini ihbar edebilir.
2. Böyle bir ihbar, beyanın Genel Sekreter tarafından alındığı tarihi takip eden on iki aylık sürenin dolmasını izleyen ayın birinci günü geçerli olacaktır.

Madde 23

Avrupa Konseyi Genel Sekreteri Avrupa Konseyine üye Devletlere:

- a) Her imza işlemi;
 - b) Her onaylama, kabul veya tasvip belgesinin tevdi edilmesini;
 - c) Bu Sözleşmenin 19. ve 20. maddelerine uygun olarak yürürlüğe girdiği her tarihi;
 - d) Sözleşmenin 8. ve 10. maddelerine uygun olarak yapılan işlem hariç olmak üzere, bu Sözleşmeyi ilgilendiren herhangi bir işlem, bildirim veya yazışmayı bildirecektir.
- Yukarıdaki hükümleri kabul zımında gereği gibi yetkili kılınmış aşağıda imzaları bulunan işbu Sözleşmeyi imzalamışlardır. Avrupa Konseyi arşivlerinde saklanacak olan işbu Sözleşme, İngilizce ve Fransızca olarak ve her iki metin de aynı derecede geçerli olmak üzere, tek nüsha halinde 26 Kasım 1987 tarihinde Strasbourg'da düzenlenmiştir. Avrupa Konseyi Genel Sekreteri Avrupa Konseyine üye devletlerin her birine bu Sözleşmenin aslına uygun suretlerini tevdi edecektir.

EK

AYRICALIK VE BAĞIŞIKLIKLAR

Madde 16

1. Bu ekin maksadı bakımından, Komite üyelerine yapılan atıflar, 7. maddenin 2. paragrafında söz konusu olan uzmanlara da şamil olacak şekilde anlaşılacaktır.
2. Komite üyeleri, görevlerinin ifası sırasında ve görevlerini yerine getirirken yaptıkları seyahatlerde aşağıdaki ayrıcalık ve bağışıklıklardan yararlanırlar;
 - a) Şahsi tutuklama veya gözaltına alınma ve şahsi bagajpara el konmasından bağışıklık ve resmi sıfatları ile sarfettikleri yazılı veya sözlü ifadeleri ve her türlü fiilleri bakımından her türlü adli takibattan bağışıklık;
 - b) İkamet ettikleri ülkelerden çıkış ve bu ülkelere dönüş, görev ifa ettikleri ülkelere giriş ve bu ülkelere çıkış sırasında hareket serbestileri üzerindeki her türlü kısıtlamadan ve görevlerini yaparken ziyaret ettikleri veya geçtikleri ülkelerde yabancıların tabi oldukları tescil işlemlerinde bağışıklık.
3. Komite üyeleri, fonksiyonlarının ifası ile ilgili seyahatleri sırasında gümrük ve döviz denetim işlemleri bakımından aşağıdaki kolaylıklardan yararlandırılacaklardır;
 - a) Kendi hükümetlerince, geçici resmi görev ile yurtdışında seyahat eden yüksek seviyeli yetkililere tanınan kolaylıklar;
 - b) Diğer Tarafların hükümetlerince yabancı hükümetlerin geçici resmi görevlisi olan temsilcilerine tanınan kolaylıklar.
4. Komitenin belge ve evrakına, Komitenin işi ile ilgili olduğu sürece dokunulamaz. Komitenin resmi yazışmaları ve diğer muhaberatı engellenemez veya sansüre tabi tutulamaz.
5. Komite üyeleri için tam bir konuşma özgürlüğü ve görevlerinin ifasında tam bir bağımsızlık temin etmek amacıyla, söz konusu kişilerin görevleri sona ermiş olsa dahi, görevlerinin ifası sırasındaki sözlü veya yazılı ifadeleri ve her türlü fiilleri bakımından adli takibattan bağışık tutulurlar.

6. Ayrıcalık ve bağışıklıklar, Komite üyelerine kendi şahsi çıkarları için değil, görevlerinin bağımsız biçimde ifasını güvence altına almak üzere tanınmıştır. Sadece Komite, üyelerine tanınmış olan bağışıklıkları kaldırmaya yetkilidir. Komite, üyelerinden birinin bağışıklığından bunun adaleti engelleyici olduğu kanaatine vardığı herhangi bir halde ve bağışıklıktan, bunun tanınma maksadına zarar vermeden kaldırılabilceği hallerde, kaldırma hakkına sahiptir ve aynı zamanda bununla yükümlüdür.